

УДК [94(477.83-21):314.116]«16»:930.2

Марія ГОРБАЛЬ

ЗАЛЮДНЕНІСТЬ СЕЛА СЕЛИСЬКО НА ЛЬВІВЩИНІ

На фоні історії залюдненості Східної Галичини XVII ст. (після турецько-татарської навали) виводиться історія залюдненості одного села — Селисько Львівської області Пустомитівського району. Матеріал опрацьований на базі шематизмів, польових досліджень та наукових матеріалів.

Ключові слова: с. Селисько, прадавні часи, турецько-татарська навала, міграційний рух, колоністи.

Зважаючи на цілком вузьку тему — історію залюдненості конкретного села Селисько Пустомитівського району на Львівщині — з часу його заснування до наших днів, впевнено можна сказати, що ця тема опрацьовується вперше, однак на фоні історії залюдненості Східної Галичини.

Джерельною базою для написання статті стали «Шематизми» греко-католицької єпархії [8—48] та народних шкіл [49; 50], наукові дослідження, а також польові матеріали, отримані від старожилів цього села. Деякі матеріали використані із рукопису «Історія села Селисько», яку написав у 1964 р. сільський учитель Р.Р. Лазуркевич¹.

Заселення Львівщини сягає прадавніх часів. Знайдені в цій місцевості археологічні пам'ятки дають підставу вченим твердити про присутність тут людини ще в доісторичний період. Нещодавно у місті районного значення Винники на Львівщині вперше знайшли поселення трипільців (V—IV тис. до н. е.), культура яких є давнішою за єгипетську цивілізацію. Сліди житла і могильники археологи уже назвали найзахіднішим кордоном трипільців взагалі. Під їхніми слідами знайшли ще давніший шар — поселення більш ранньої культури лійчастої кераміки (IV—I тис. до н. е.) [57]. Трипільці займались веденням скотарсько-землеробського господарства з вирощуванням зернових — ячменю, жита, пшениці, проса, гороху, великої рогатої худоби — овець і свиней в стадах. Отже ще з I тис. до н. е. і на території теперішнього с. Селисько, яке є цілком недалеко від Винник (в певний період село належало до Винниківського р-ну), вирувало скотарсько-землеробське життя.

Неподалік від с. Селисько знаходиться с. Черепин. В тому селі в урочищі Під Говдою, півтори кілометри на схід від села, на південно-східному схилі балки археологи знайшли поселення черняхівської, висоцької культур, скіфського періоду VII—V ст. до н. е., а також давньоруського періоду XII—XIII ст. [52]. На північно-західній околиці Підтемного (в XIX ст. — одна парохія із Селиськом та Товщевом), на підвищенні на лівому березі ріки Зубра, в урочищі на кутах археологи знайшли поселення тієї ж липицької культури [52]. Липицька культура, археологічна культура залізної доби, що була поширена в Галичині, датується I—III ст. н. е. А це

¹ Приватний архів автора. Лазуркевич Р.Р. Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

значить, що на території, яку обіймає нинішнє село Селисько, існувало життя з правіків.

В пам'яті жителів села збереглися перекази про давнє село Селище (назва дійшла до наших днів тільки така загальна), яке простягалось на великій площі вздовж південного схилу відносно теперішнього села. Це місце дотепер називається Погарисько². У переказах зафіксована давня церква того «спаленого татарами села» — на високому пагорбі (горі Миколаївка), де тепер є сільський цвинтар. Церква була осв'ячена на честь Святого Миколая, і тому нова, нинішня церква, названа на ту ж честь. На місці вівтаря цієї давньої церкви, за переказами, які дійшли до наших днів, зараз стоїть величний дерев'яний хрест, біля якого щороку у Великодні поминальні дні відправляється загальний парастас³. Однак є і інша версія місця знаходження давньої церкви. Мені мій св. п. батько⁴ розказував, що церква знаходилась в томі місці цвинтаря, де є захоронення родин Думанських та Пукальських. На пам'ятку про давню церкву посадили три липи. Десь у 1970-х рр. ті липи зрізали, і понадметрові в діаметрі пеньки стояли донедавна. В березні 2016 р. один пеньок викорчували, і на тому місці похоронили Горбала Володимира (Лесі Прокопової чоловіка). Отож місце знаходження церкви давнього села, яке мало загальну назву Селище, суперечливе. Однак я мушу зафіксувати обидві версії.

Давнє Селище знаходилось далеко від річки (нинішня назва Миколаївка, яка бере початок із двох потужних підземних джерел). А це означає, що жителі копали колодязі.

Тепер треба встановити, коли ж це село було спалене. Такі відносно «свіжі» докази та усні перекази про село та про церкву не могли дійти до нас з часів монголо-татарських набігів XIII ст., — це може бути період польсько-турецької війни 1672—1676 рр. між Річчю Посполитою та Османською імперією за

володіння Правобережною Україною [59]. Про турецько-татарську навалу того часу свідчить і невеличкий пам'ятник у полі біля монастиря в Крехові на Львівщині, на якому напис: «На честь перепоги жителів навколишніх сіл над турецько-татарськими загонами біля Крехова у вересні 1672 року». Пам'ятник, і напис на ньому, зробив у XIX ст. дідич Крехова, зараз його відновили [54].

Відомий український історик Ярослав Дашкевич [2] наводить матеріали О. Субтельного [51, р. 132], який пише, що в XVII ст. з України найбільше число ясиру, що протягом року міг опинитися на базарах в усіх містах Криму, становило близько 2200 чоловік. За Я. Дашкевичем можемо відтворити події, які відбувались на землях нашого села. Відділ з кількох тисяч кіннотників заганяв людей в оточення, по дорозі схоплював усіх придатних для рабства; дрібних дітей і старих вбивали, і разом з ясиром втікав. Була опрацьована система сигналізації. Села підпалювали — за допомогою диму та вогню повідомляли іншим загонам, що ясир уже забраний. Ясир гнали пішки, вбиваючи при цьому слабих, хворих і поранених, щоб вони не сповільнювали ходи. Коли наближалася погоня, ясир вирізували, топили в ріках [2]. Отож назва Селиського Погариська передає усі ті жахіття, які пережили жителі того населеного пункту.

Сусіднє із Селиськами село — Лопушна. За переказами, те село також було спалене турками-татами. Одна дівчинка сховалася в велетенських листях лопухів. І врятувалася. Одна-єдина з усього багатолюдного села. Через деякий час у села, спалені турками-татами, заходили люди з околиць, які ця біда обминула. Знайшли дівчинку, і назвали цю місцину Лопушна. За переказами, деякі татари в с. Лопушна і позаляшались.

Певно, що ці перекази несуть долю правди, оскільки дотепер лопушан обзивають «татами», самі ж лопушани деяких своїх односельчанок називають татарками, зрештою, у деяких жителів села антропологічні риси таки дотепер чітко проявляються. А це є ще одним підтвердженням того, що і Селисько, і Лопушна були спалені не в XIII, а в XVII столітті.

Внаслідок обезлюдненості прекрасних чорноземів розгорнувся міграційний рух населення. На спалені зруйновані землі стали заходити люди, які втікали з рідних місць від панських знущань чи з якихось інших причин — сімейних, військового

² Записано в листопаді 2016 р. від Тростяничин (з дому Шелемей) Ганни Теодорівни, нар. 16.10.1916 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає там само.

³ Записано 7 грудня 2016 р. від Пукальської Дарії Іванівни, нар. 10.06.1936 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові; записано в листопаді 2016 р. від Тростяничин (з дому Шелемей) Ганни Теодорівни, 1916 р. н.

⁴ Лазуркевич Юліан Степанович, 1922—2008.

Члени родини Залізників. 1922-й рік

зобов'язання тощо. Як пишуть науковці, «стихийні переселення русинів з різних українських земель відбувалися постійно — аж до кінця XVIII — поч. XIX ст. ...Ці переселення відіграли велику роль у збереженні і зміцненні тут старого русько-українського ядра» [6, с. 143].

Пригадую розповідь свого св. п. батька (1922 р. н.), як у с. Селисько прийшов чоловік, старший за нього, і одружився з селищанкою, Клімкою Бальбузовою. Десь з Гуцульщини, казав батько. А втік від злиднів — залишив жінку з шістьма дітьми. Пройшли роки, чоловік занедужав і каже: «Буду я вмирати». — «Чому?», — питає мій батько. — «Бо кожної ночі приходиться до мене моя Зоська, перша жінка, від якої я утік. Вона, видно, померла давно, що приходиться за мною». Чоловік невдовзі помер.

Цей приклад свідчить про міграційні рухи в XX ст., а в XVII ст., після турецько-татарського спустошення, міграційні рухи були явищем природним.

Зважаючи на те, що інших джерел не маю, звертаюся до рукопису «Історії села Селисько» Р.Р. Лазуркевича, написаної за переказами старожилів, зокрема писаря села Думанського Степана Івановича (помер у 1960-х рр.). Отож, за Р.Р. Лазуркевичем, «першими жителями села були Ковтуни, Сойки, Луківські, Лиси, Гульки, Яреми. За польського панування Яреми стали писатися Яремко. Сім'я на прізвище Лазуркевич прийшла зі с. Острів Пустомитів-

ського р-ну. В 1820 р. частина населення с. Селисько вимерла на холеру. Зовсім вимерли сім'ї Федечків, Тарнавських, Ющаків, Лисів. Таких прізвищ сьогодні в селі немає»⁵.

За матеріалами Йосифінського земельного кадастру 1787—1788 рр., який знаходиться у ЦДІА у Львові (ф. 19), зафіксовані такі прізвища на Галицькій Лемківщині, носії деяких і дотепер живуть у с. Селисько: Василишин (сс. В. Вислік, Явірник), Горбаль (сс. Бортне, Воля Цеклинська, Дошниця, Ославиця), Залізник (с. Кам'яна), Ільків (сс. Вафка, Здвижень, Поляна, Репедь...), Костів (сс. Квятонь, Чистогорб), Кошик (сс. Климківка, Райське, Фльоринка), Кулик (сс. Вислік, Висова, Волосате...), Лещинський (Ждиня), Мушинський (сс. Ольховець, Ставиша, Хревт), Пелех (сс. Володж, Поляна, Явірник...), Петришин (сс. Висова, Новосільці, Щавне...), Петрів (сс. Вільхова, Лукавиці, Половці...), Сойка (сс. Лупків, Тиханя) [3]. Отже цілком ймовірно, що носії прізвищ Василишин, Горбаль, Залізник, Ільків, Костів, Кошик, Кулик, Лещинський, Мушинський, Пелех, Петришин, Петрів, Сойка могли (в XVII ст.) з Галицької Лемківщини мігрувати на землі нинішнього с. Селисько, спаленого тоді татарами. Щодо прізвищ Залізник і Лещинський, то вони могли змінити свій правопис: за Польщі прізвище Залізник писалося Желізник, так само і Лещинський (Ліщинський). Петріви до нинішнього с. Селисько прийшли з Бойківщини (дотепер до Петрівка кажуть «до Бойка»). Щодо поселення у селі родини Залізників (Залізник, Желізник) — у мене є своя версія. Дотепер у родині Залізників (по родинній лінії моєї мами) збереглася в пам'яті коляда «Ходить Господь по Раю». Як кажуть односельці, її колядували тільки там, у родині Залізників. Яке було моє здивування, коли я ту коляду точнісінько до словечка і до ноти знайшла у збірнику Василя та Ганни Сокіл «Фольклорні матеріали з отчого краю» [7, с. 63—64]⁶, записану на Бойківщині. Отже Залізник міг прийти з Бойківщини чи бойківсько-

⁵ Приватний архів автора. Лазуркевич Р.Р. Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.)

⁶ При тому висловлюю щире вдячність професору Василю Соколу за люб'язно надіслані ним і слова, і ноти коляди для моєї статті.

лемківського пограниччя (йдеться про XVII ст.) і ту коляду принести із тих своїх рідних країв. Оселився Залізник біля потужного природного джерела, з якого витікає — колись повновода річка Миколаївка, яку сьогодні і потічком назвати не можна. (Внаслідок проведення меліораційних робіт в кінці 1960-х рр. в селі ріка цілком обезводнилася).

Заселялося нове село, нинішнє Селисько, на двох схилах пагорбів неподалік від гирла річки, де поселився Залізник. З трьох сторін село оточене лісами. Сусідні села — Лопушна, Товців, Підтемне.

Село має вуличну систему забудови з площею у центрі села. Завершенням сільської площі є церква, яка об'єднує праву і ліву частини села. Хати — ближче до вулиці, господарські будівлі — у глибині двору. До того ж хатне планування житла двохкамерне: з входу — холодні сіни, зразу за ними — «пекарня» (кухня), з боку від вулиці (дебрі) — тепла велика хата (світлиця), з протилежного боку — тепла мала хата. Той принцип вуличної забудови села дотримувався дуже строго. «Поширення у низинних і передгірних районах у всіх етносів вуличних поселень пов'язано з урядовими регулюваннями — розбивкою землі на вузькі ділянки, які забудовувались житлами в один ряд» [6, с. 145]. Після 60—70-х рр. XVIII ст. чітко регламентувались розміри земельної ділянки під індивідуальну забудову [6, с. 146]. Оскільки на садибній ділянці з часом виникали житла відокремлених синів, появлялися забудови у формі залишків родових компактних поселень — скупчено-гніздовим способом, де до сих пір проживають чи родичі, чи вже навіть не родичі, та родини з одним прізвищем — «хата на хаті». Цей тип забудови поселень бачимо в сусідньому селі Лопушна.

Ще до кінця 1960-х рр. у с. Селисько була одна курна хата — в ній жив колгоспний конюх Колтун Степан.

Школа у с. Селисько. Перша згадка про мое село в шематизмі народних шкіл і вчителів за 1867 рік значиться як «село Селищи». Тут вказано, що школа «тимчасова», належала до Цирецького шкільного повіту, отримувала дотацію 42 р., 7 морг. поля. Надзиратель усього Цирецького шкільного повіту — Петро Лозинський, радник Митрополитої Консисторії; дяко-учитель школи в с. Селисько живе в с. Жирівка — Ілля Стасик.

«Здобних до школи» було хл. 16, дівч. 17. Школа мурована [50, с. 17].

Для того, щоб переконатися, чи справді 1867 рік є роком заснування школи у с. Селисько, перевіримо записи в шематизмі зі шкіл сусідніх сіл, Лопушни та Товщева, за попередній рік. Отож у шематизмі народних шкіл і вчителів за 1866 р. зазначається, що до Бібрецького шкільного повіту належать новоутворені школи парохіальні, які чекають на підтвердження, в таких селах: Вільхивець, Лопушна, Водники, Волощина; школи тимчасові: Борусів, Гринів, Ятвиги, Коцурів, Лани, Підмонастир, Серники, Соколівка, Стоки, Шоломия. Зазначено, що в с. Лопушна в 1866 р. до новоутвореної школи, де вчителем був Едвард Вишневський, «здобних до школи» було хл. 40, дівч. 41; ходило до школи хл. 24, дівч. 4. «Здобних до повторного навчання» було 48, «ходило до повторного навчання» 20 [49, с. 54]. Село Селисько тут не згадане.

Перевіряємо тепер друге сусіднє село, Товців, з яким с. Селисько було однією парохією. Школа в Товцеві належала до Цирецького шкільного повіту — школа «парохіальна, правильна». «Здобних до школи» в Товцеві за 1866 р. дітей було хл. 37, дівч. 35; ходило хл. 34, дівч. 31. «Здобних до повторительной науки» було 31, ходило 12. Дяко-учитель школи Іоанн Гуркевич [49, с. 15]. Про школу в с. Селисько в Цирецькому шкільному повіті також не згадується. Отож заснування школи в с. Селисько таки припадає на **1867 рік**, тобто пізніше, ніж у довоклишніх селах.

Як зазначає Р.Р. Лазуркевич в «Історії села Селисько», «перша школа була в тому місці, де сьогодні є вільний город між дворами Маха Франка та Думанського Йосифа. Це нужденна хатина, схожа на ту хату, в якій вчився Тарас Шевченко»⁷. Цілком не можу погодитися із твердженням Р.Р. Лазуркевича, що це була «нужденна хатина», оскільки в усіх записах шематизмів значиться, що це була «школа мурована».

Тут треба уточнити, чому саме 1867 рік став роком відкриття в с. Селисько школи. Після поділу Польщі в 1772 р. Галичина ввійшла до складу Австрії. Під пануванням Австрійської (з 1867 р.

⁷ Приватний архів автора. Лазуркевич Р.Р. Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

Перший післявоєнний випуск (у школі в панському палаці). Сидять посередині зліва Петрів Мирослав Олексійович, справа — Мазуренко Федір Антонович. 1948-й рік

Австро-Угорської) імперії значно покращились соціально-правові умови життя українців. Закони і реформи австрійських імператорів скасовували особисту залежність селян від свавілля феодалів, покращилась діяльність адміністративної влади і судочинства. Важливе значення **мало запровадження обов'язкової початкової школи з рідною мовою навчання** та конкретні заходи щодо матеріального становища й правового статусу греко-католицького духовенства — фактично єдиного на той час соціального прошарку української інтелігенції. Отож моє рідне село в 1867 р. підпало під розпорядження **запровадження обов'язкової початкової школи з рідною мовою навчання** в Австро-Угорській імперії, а тому і була тут відкрита школа.

Не маючи інших документів, посилаюся на записи Р.Р. Лазуркевича про те, що з 1887 по 1888 рр. громада села, отримавши позику від Крайового шкільного фонду, побудувала новий будинок, в якому до Другої світової війни була школа.

Зараз в цьому приміщенні знаходиться клуб і бібліотека⁸. В 1945 р. писар села Думанський Степан Іванович та Подвірний (Кондраків) Іван ходили в управління освіти до Винник (с. Селисько належало до Винниківського р-ну) з проханням відкрити сільську школу у приміщенні панського будинку. Прохання було схвалене, в 1946 р. школа прийняла учнів не тільки з Селиськ, а й з Товщева та Лопушни. Думанський Степан та Подвірний (Кондраків) Іван просили, щоб директором школи був Петрів Мирослав Олексійович, уродженець села, випускник Краківського (?) університету, на той час відомий львівський поет, та районне управління освіти затвердило Мирослава Петріва лише вчителем української мови та літератури. Директором школи призначили «східняка» (родом з Винничини) Мазуренка Федора Антоновича (що-

⁸ Приватний архів автора. *Лазуркевич Р.Р.* Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

йно повернувся з фронту). Попри те, що не галичанин, він влився в колектив з великим ентузіазмом, приязню, самовідданістю і любов'ю. Це була Людина з великої букви.

Назва села. До шематизмів греко-католицької єпархії [8—48] та народних шкіл та учителів [49—50] записи подавали різні писарі. Як вказувалось попередньо, до шематизму народних шкіл за 1867 р. писар вніс село під назвою Селище. В шематизмі гр.-кат. єпархії за 1882 р. нинішня назва с. Селись-

ко записана як с. Седлиця, через рік, з 1883 р., скоріш за все, писар змінився, тому що вказане село уже записане як Седлиці. За 1893 р. — Седлиць. За 1909 р. назва села звучить як Селиська.

Село Товців з 1882 р. у шематизмі гр.-кат. єпархії записане Толщов. Підтемне з 1882 р. — Подтемне. Зважаючи на те, що записи сіл у різних документах різні, у подальшому викладі буду вживати назви сіл ті, які офіційно прийняті на сьогоднішній день: Селисько, Товців, Підтемне.

Таблиця 1

**Картина залюдненості сіл, що належали до однієї парохії
(«число душ гр.-кат.»)**

Рік, джерело	Товців	Селисько	Підтемне	Усього на парох
1882 [8, с. 178]	425	360	208	993
1883 [9, с. 193]	430	366	204	990
1884 [10, с. 193]	434	400	206	1040
1885 [11, с. 196]	435	402	204	1041
1886 [12, с. 196]	438	403	205	1046
1887 [13, с. 196]	440	405	203	1048
1888 [14, с. 168]	446	408	205	1059
1889 [15, с. 179]	450	412	208	1070
1890 [16, с. 191]	454	414	210	1078
1891 [17, с. 193]	456	416	211	1083
1892 [18, с. 193]	429	456	210	1095
1893 [19, с. 175]	429	456	210	1095
1895 [20, с. 175]	430	456	212	1098
1896 [21, с. 178]	418	460	214	1092
1898 [22, с. 205]	414	462	223	1099
1899 [23, с. 208]	421	470	225	1116
1900 [24, с. 226]	421	470	225	1116
1901 [25, с. 225]	421	470	225	1116
1902 [26, с. 364]	554	536	251	1341
1903 [27, с. 356]	554	536	251	1341
1904 [28, с. 354]	554	536	251	1341
1905 [29, с. 338]	554	536	154	1244
1906 [30, с. 340]	567	536	155	1258
1907 [31, с. 112]	567	536	155	1258
1908 [32, с. 117]	570	542	180	1292
1909 [33, с. 88]	570	542	180	1292
1910 [34, с. 116]	571	550	198	1319
1911 [35, с. 126]	570	557	200	1327
1912 [36, с. 84]	546	560	220	1326
1913 [37, с. 84]	546	560	220	1326
1914 [38, с. 93]	543	546	222	1311
1924 [40, с. 40]		580		
1927 [41, с. 53]		541		
1928 [42, с. 24]		533		
1930 [44, с. 27]		536		
1931/32 [45, с. 34]		567		
1932/33 [46, с. 25]		567		
1935/36 [47, с. 73]		568		

У шематизмах греко-католицької єпархії відкриття церкви в с. Селисько значиться під роком **1877** [45; 46] — церква Святого Миколая Чудотворця, мурована. Через **19** років — у **1896** р. — посвячення церкви Успіння Пресвятої Богородиці в с. Товців [37, с. 84]. Чому церква в с. Товців, відкриття якої відбулося на 19 років пізніше від церкви в с. Селисько, стала «матірною», а Селиська, як і села Підтемне (Успіння Пресвятої Богородиці) — «дочірні» — треба ще дослідити.

З 1882 р. патроном (власником, паном) села був Альфред гр. Потоцький⁹; з 1893 по 1914 р.¹⁰ — Роман гр. Потоцький.

Управителями села за графів Потоцьких, за тим же Р.Р. Лазуркевичем, були: Тшисецький, Кілярський, Гурський, Фрідман, Степан Гостомський¹¹. Жили вони в панському маєтку, де з 1946 р. була школа. Перед Другою світовою війною Степан Гостомський з родиною виїхав до Польщі. Під час війни в тому панському домі жив німець Швайцер¹².

Картину залюдненості, та, зрозуміло, природного приросту села відтворимо за шематизмами греко-католицької єпархії 1882—1936 рр. у таблиці 1. Під назвою села подаємо число осіб («число душ гр.-кат.»), що проживали у тих селах та належали до однієї парохії (написання назви села нинішнє).

Отож на початку XIX ст. с. Селисько було досить залюднене. В роки Першої світової війни з села багато чоловіків було забрано на фронт, з

яких 31 чол. не повернувся — загинув на Італійському фронті¹³.

Пожежа в селі. За розповіддю Лазуркевич Стефанії¹⁴ навесні перед Великодніми святами 1917 р. частина села згоріла. В Шутри покривали хату кичками соломи. Певно, що хтось кинув недокурок з вогнем, бо загорілась солома. Був сильний вітер, з півночі на південь, настільки сильний, що кидав тими кичками на десятки метрів. Усі хати були під стріхами і тут же займались одна за одною. Вітер навіть кидав розпечені шинки, ковбаси, куски сала, що висіли в коминах — люди готувались до Великодня, — в шаленому вирі вітру і вогню летіли куски дощок, одяг, пір'я... Починаючи від хати Шутрів в напрямку до с. Лопушни згоріла вся південно-східна частина села. Там, де зараз панський сад, який обновили (засадив на місці старого панського саду) Кошик Степан (1900 р. н.), стояли панські «шпихліри» (забудови на збіжжя). Погоріли і ті, що були під стріхою — зі збіжжям. Ті забудови, що були під дахівкою — вціліли. А це — панський будинок, панські стайні (потім вони були колгоспними стайнями), та один шпихлір¹⁵.

Вдзовж Го(у)стинця біля «Чортового п'єца» були «скарбові» хати, звичайно, також під стріхою. Там жили з різних околиць наймані робітники (заробітчани, про них мова піде далі). Ймовірно, і ті «скарбові» хати погоріли в той час.

Моя оповідачка Стефанія Лазуркевич точну дату пожежі в селі (перед Великоднем 1917 р.) виводить з такого факту, що в Шелемея (недалеко від тої хати, що загорілася перша) все повиносили з палаючої хати, вже почало падати перекриття стелі (бальки), і тільки тоді згадали, що в хаті залишилася в колиці дитина. Через дверний прохід уже пройти було неможливо — все палало. Облили якогось чоловіка водою і він через вікно скочив у хату і передав колицу (яка також уже

⁹ Граф Альфред II Юзеф Потоцький (1817, Ланьцут, нині Підкарпатське воєводство, Польща — 1889, Париж) — граф, польський і австрійський, політичний діяч, маршалок Галицького Сейму, намісник Королівства Галичини та Володимирії. 1875—1877 — обіймав посаду маршалка Галицького Сейму. 1875—1883 — був намісником Галичини. Був власником «грунтів».

¹⁰ Граф Роман Альфред Марія Потоцький (1851, Ланьцут — 1915, Ланьцут), польський аристократ, депутат Галицького сейму. Старший син графа Альфреда II Юзефа Потоцького.

Дата 1914 р. може бути не точною (ця дата записана за шематизмом 1914 р.). Шематизми за наступні роки не подають імені патрона села.

¹¹ Приватний архів автора. *Лазуркевич Р.Р.* Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

¹² Записано 6 лютого 2017 р. від Подвірної (з дому Кошик) Ольги Степанівни, 1930 р. н., с. Селисько.

¹³ Приватний архів автора. *Лазуркевич Р.Р.* Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

¹⁴ Записано 15 лютого 2017 р. від Лазуркевич (з дому Ковтун) Стефанії Максимівни, 1935 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає там само.

¹⁵ Записано 8 лютого 2017 р. від Липової (з дому Подвірної) Стефанії Захарівни, 1931 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

Селиська молодь. Друга зліва — Тростянчин (Шелемей) Ганна. 1939-й рік

горіла) з дитиною. Ту дитину понесли до річки, яка протікала на відстані 100 м від хати. Тією дитиною була Шелемей (нині Тростянчин) Ганна Теодорівна, яка народилась 16 жовтня 1916 року. 16 жовтня 2016 р., при цілковитій пам'яті і здоров'ї, в оточенні великої родини вона зустріла своє 100-ліття.

З 1882 р. парохія зі сіл Товців, Селисько, Підтемне належала до Ширецького деканату. В шематизмі гр.-кат. єпархії за 1907 р. ця парохія відноситься до Винниківського деканату, декан — о. Филип Пелех, парох Товщева.

Парохи парохії: 1882—1891 — Євстахій Мерунович, р. н. 1817; 1892—1918¹⁶ — Филип Пелех, р. н. 1856; шематизми з 1924 по 1938 рр. [40—48] подають парохом Товщева (і, зрозуміло, сіл Селисько та Підтемне) о. Івана Слободяна. Через те, що усіх порічних шематизмів у Львівській обласній науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка (звідки я черпала відомості) немає, подаємо саме такі фрагментарні дати.

¹⁶ Дата може бути не точною. Це за шематизмом 1918 року. Наступний наявний у Львівській обласній науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка шематизм є за 1924 р., де парохом значиться уже о. Іван Слободян.

Сотрудники (дяки): 1882—1884 — Орест Коновалець, р. н. 1854; 1885 — Миколай Поджарко, р. н. 1859; 1886—1887 — Василь Молчко, р. н. 1859. За подальші роки відомості не подаються.

В шематизмі гр.-кат. єпархії за 1884-й р. зазначено, що парохія отримувала дотацію: орного поля 93 морги, сінокосів 12 морг., додаток конгр. 54 зл. 87 кр. ав. Староство повітове — Львів, п-та Давидів.

Шематизми гр.-кат. єпархії за 1902—1936 рр. подають релігійний склад (окрім гр.-кат.) населення зазначених сіл: к-ть латинників, протестантів, євреїв (Табл. 2).

Отже за 1909—1911 рр. релігійний склад в селах був стабільно однаковий.

З 1899 р. в селі є «склеп і позичкова каса громади. Староство повітове Львів, суд і уряд. под. Винники, сл. тел. і зел. Старе Село, 8 км.» [23, с. 208].

За шематизмом читальня Провісти в с. Селисько — з 1902 р. (33 члн.) [26, с. 364]; в 1914 — в усіх трьох селах 142 чл.; «кружки» «Сільський Господар» [39, с. 93].

Шематизми з 1924 по 1938 рр. подають цілком скупі інформації про життя села. Так, за 1927 р. [41, с. 53] подано: с. Селисько, ц. св. Миколая, му-

Таблиця 2

**Релігійний склад сіл (окрім гр.-кат.), що належали до однієї парохії
(к-ть латинників, протестантів, євреїв)**

Рік, джерело	Товщів			Селисько			Підтемне		
	лат.	прот.	євр.	лат.	прот.	євр.	лат.	прот.	євр.
1902 [26, с. 364]	192	90	21	29	5	6	162	19	16
1903 [27, с. 356]	192	90	21	29	5	6	162	19	16
1904 [28, с. 354]	192	90	21	29	5	6	162	19	16
1905 [29, с. 338]	192	90	21	29	5	6	162	19	16
1906 [30, с. 340]	192	30	21	29	1	6	162	10	6
1909 [33, с. 88]	298	15	26	29	—	6	180	10	6
1910 [34, с. 116]	298	15	26	29	—	6	180	10	6
1911 [35, с. 126]	298	15	26	29	—	6	180	10	6
1912 [36, с. 84]	303	17	32	29	—	6	180	6	6
1913 [37, с. 84]	303	17	32	29	—	6	180	6	6
1914 [38, с. 93]	300	12	16	27	1	4	180	8	6
1924 [40, с. 40]				29	—	6			
1931/32 [45, с. 34]				16	—	5			
1932/33 [46, с. 25]				16	—	5			
1935/36 [47, с. 73]				10	1	6			

Таблиця 3

К-ть дітей у школах за 1906—1913 рр. у зазначених селах

Рік, джерело	Товщів, 2 кл.	Селисько, 1 кл.	Підтемне, 1 кл.
1906 [30, с. 340]	106 дїт.	120 дїт.	48 дїт.
1909 [33, с. 88]	100 дїт.	104 дит.	49 дїт.
1910 [34, с. 116]	106 дїт.	103 дит.	50 дїт.
1911 [35, с. 126]	162 дит.	88 дит.	37 дїт.
1912 [36, с. 84]	162 дит.	98 дит.	40 дїт.
1913 [37, с. 84]	110 дит.	72 дит.	40 дїт.

Таблиця 4

Конфесійний склад дітей в школах трьох сіл за 1914-й рік

1914 [38, с. 93]	Товщів, 2 кл.	Селисько, 1 кл.	Селисько, 1 кл.
Учителів	2 (лат. обр.)	1 (гр.-кат. обр.)	1 (лат. обр.)
Дїт. гр.-кат.	88	77	23
Дїт. лат.	38	6	20
Дїт. прот.	2	—	1
Дїт. євр.	—	1	—

рована 1877 р., Винницький деканат, декан Г. Гірняк, парох Винник; завідує парох Толцова о. Іван Слободян. Душ гр.-кат. 508, лат. 27, інш. — 6. Школа укр., дїт. 64. Отож бачимо, що в 1927 р. в селі був 508+27+6=541 мешканець, тобто майже так, як в 1909 році.

В 1924 р. — власник села — Роман гр. Потоцький, парох Іван Слободян, число душ 580, лат. 29, євр. 6. Школа 1 кл., викл. яз. укр.; дїт. гр.-кат. 119, лат. 3, євр. 1. Суд, под. ур. Винники, поч., тел. Ста-

ре Село [40, с. 40]. Шематизм за 1928 р. [42, с. 24] подає ще скупішу інформацію — мешканців села 533. За 1930 р. [44, с. 27] — мешканців 536, школа 1 кл. в селі, 61 дитина. За 1931/32 рр. [45, с. 34] та 1932/33 рр. [46, с. 25] відомості однакові: душ гр.-кат. 546, лат. 16, євр. 5, усього 567 осіб. Школа укр. — 1 клас, 74 дит. За 1935/36 рр. [47, с. 73] — церква св. Миколая, мурована 1877 р., завідує парох Товщева о. Іван Слободян, душ — 568, лат. 10, євр. 1, євр. 6. Школа укр. — 1 клас, 74 дит. В с. Се-

лисько зорганізоване Братство Найсвятіших Тайн — 70 чол. Дотація: поле 24,34 га, сінож. 2,25 га, пасов. 0,95 га, ліс 5,80 га, неуж. 0,05 га.

Усі поселенці (німці, поляки, євреї), хоч і тяжіли до своїх етнічних спільнот, дотримувалися своєї релігії, обрядово-звичаєвих традицій, та, зазвичай, намагалися підтримувати толерантні добросусідські взаємини з українським середовищем, з розумінням ставились до українських проблем і потреб. В с. Селисько науку в школі вів греко-католицький священник, а тому і єврейська дитина, і польські діти, і німецькі і молились перед та після науки з усіма греко-католицькими дітьми, і виконували усе, що говорив учитель. Зокрема, організовувались різні вистави, ставились концерти. На ці «вистави» ходило усе село. Мова навчання у школі була українська, приїжджав і вчитель польської мови.

Тут слід згадати, що з середини XIV ст. Галицька земля потрапила під панування королівської Польщі, і сюди, як на один з природно найбагатніших теренів, ринули польські феодалі, які вели за собою дрібну шляхту й інший польський та пропольський елемент. Колонізація українського простору поляками, окатоличення нащадків русько-українського боярства, знаті та інших соціальних верств населення були в основі державної політики Речі Посполитої.

В XVIII ст., з червня 1782 по січень 1786 р., 14735 колоністів переїхало в Галичину. Вони оселялись або в існуючих селах, або засновували нові. У Східній Галичині, де була потреба удосконалювати сільське господарство, іммігранти з німецьких країв були бажаними поселенцями. Проте виділялась чітка відмінність у віросповіданні: більшість поляків були католиками, українці — здебільшого греко-католиками. Євреї, які представляли третю релігійну групу, — переважно юдеями [55]. За переписами 1897 та 1900 рр. у Східній Галичині налічується 43900 чол. німецькомовного населення [58].

Загалом в XIX — перших десятиліттях XX ст. в Галичині, окрім найбільшої польської національної меншини, була німецька, меншою мірою єврейська меншина. Здебільшого поселенці-колоністи зосередилися в містах і містечках, хоч немало проживало і по селах. Відтік молоді до міста був причиною дуже малого приросту поселенців міжвоєнного часу. Так, з різних колоній і громад Львівського воєводства до

Львова в 20-х рр. XX ст. з сіл переселилося 1290 осіб протестантів [5, с. 115]. За соціальним статусом колоністи були державними службовцями, поміщиками-землевласниками, купцями, дрібними торговцями, ремісниками, підприємцями-промисловцями, робітниками, займалися також невеликим сільським господарством тощо. У с. Селисько порівняно із сусідніми селами було найменше протестантів (німців), поляків та євреїв.

Хутір Стандрівка, як подає Р.Р. Лазуркевич, був заснований за священника Євстахія Меруновича (парох села в 1882—1891 рр.). Давніше на цій підвищеній місцевості (на віддалі 2 км від села) ставили високі стовпи (штандарі), вежі, з яких дуже далеко було видно. Одна із таких веж зберігалась до 1947 року. На цьому хуторі Стандрівка (Штандрівка) було побудовано сім господарств¹⁷. Одне з них належало Яремкові Мартину Микитовичу. Як згадує внук Мартина Яремка Орест Яремко¹⁸, дід мав велику земельну ділянку. Тримав велику пасіку, багато худобу, коні, свині, домашню птицю. Був велетенський сад. Мав цегельню. Цегельня мала такий вигляд: в горбах, які були з твердої кам'яної породи, були повикопувані (повибивані) ями (штольні). В тих штольнях випалювали цеглу. До роботи дід Мартин залучав людей зі села. Готова цегла йшла на продаж як односельцям, так і купцям з різних околиць.

Хутір Го(у)стинець у с. Селисько заснований при дорозі (при гостинці)¹⁹, яка була вимощена з каміння — при їзді в село. Час заснування цього поселення — XX століття. Про сам гостинець дійшли перекази, що його укладали з каменю, який лупали в кар'єрі в с. Лопушна²⁰. Називали той камінь «шкляний». До кар'єру була прокладена коля, і вагонеткою камінь відвозили на певну віддадь. Там тесали бордюри, і вже готові вироби реалізовували у

¹⁷ Приватний архів автора. Лазуркевич Р.Р. Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

¹⁸ Записано 5 лютого 2017 р. від Яремка Ореста Андрійовича, 1949 р.н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у с. Черепин.

¹⁹ Велика дорога, широкий битий шлях із упорядкованою проїзною частиною [53].

²⁰ Записано від Горбала Петра Дмитровича, 1953 р. н., с. Лопушна, Львівська обл., Перемишлянський р-н. Проживає у м. Львові.

Львові. Так що деякі Львівські вулиці мають бордюри з лопушанського каменю.

За розповіддю колишньої жительки того хутора Липової (дівоче Подвірна) Стефанії Захарівни²¹ хутір заселяли такі мешканці (початок переліку сільських дворів ведемо зі сторони с. Лопушна). Отож перша хата — Лякри — поляк Лякр був одружений з україною. Друга хата — син Лякра старшого. Працював ковалем у сільській кузні. Третя хата — Гаврилишин²². Гаврилишин Михайло Іванович (1909 р. н., родом з Лопушни) одружився із Софією Данилівною Продак (1914 р. н., зі знаної родини лісників довколишніх сіл). Подружжя купило земельну ділянку і в 1937 р. почало будувати хату. Їхні діти: Іванка (1938 р. н.), Оля (1941 р. н.), Роман (1948 р. н.). Четверта хата — В'ятер — родина поляків. До 1945 р. виїхали до Польщі. В 1945 р. в їхню хату поселилась родина Василя Луковського²³. П'ята хата — Йоган Бетлюф²⁴, родина німців. Після того, як овдовів і залишився з чотирма дітьми, одружився із дівчиною зі с. Селисько Шелемей Ксенею. Отож від першого шлюбу були: дочка Софія (вийшла заміж за Петріва Івана — в селі їм казали «до Червоного») та сини Філіп, Вілюсь та Юзеф. У шлюбі з Шелемей Ксенею ще були діти: Каролька, Ганя і Стефко. Перед Другою світовою війною виїхав з родиною (очевидно, до Німеччини). Дочки Каролька і Ганя виїхали до Австралії. Стефко пішов в УПА. Після того, як родина Бетлюфів виїхала, у їхню порожню хату в 1945 (?) р. поселили родину Терналів, переселену зі с. Вишенка (коли розширювали Яворівський військовий полігон)²⁵. Шоста хата: у тій хаті, де за-

раз живуть Чухвіцькі, жили Михайло Гефко (рідний брат Петра Гефка та Кирилії — дружини Строщького Павла) з жінкою зі Старого Села, полькою. Після того, як родина Михайла Гефка виїхала до Польщі, на їхньому обійсті поселились Іван Чухвіцький із полькою Бронеславою. Після війни Іван Чухвіцький виїхав до Франції. Залишився син Левко з мамою (Бронеславою). Сьома хата: Захаркові. Строщький Павло одружився з Кирилією Гефко, з якою обоє були найманими робітниками в управителя села пана Степана Гостомського. За «віно» купили землю і в 1931 р. поставили хату з усіма забудовами.

Отож хутір Го(у)стинець був заселений переважно чи то чистими колоністами, чи мішаними сім'ями колоністів, і тільки дві родини українців там поселилось.

Декілька сімей інших національностей жило у самому селі. У пам'яті збереглися імена тих німців, хто одружився з місцевими дівчатами (жінками) і залишив тут своє коріння. А таких цілком обмаль. Зважаючи на те, що років зараз ніхто не може вказати, окреслюю цей період загальною датою — ХХ століття.

Баум Євстахій²⁶. Походить із німецької родини, правдоподібно, з Шоломії. Оженився з дівчиною з Товщева Юлією і проживав у Товщеві. Мали дітей Марію та Катерину. Марія вийшла заміж за Калитина Івана, родом з Лопушни. Для молоді сім'ї купляють земельну ділянку в с. Селисько в родини Петрівих²⁷. Через те, що Марія була з роду Баумів, їм казали «до Бама», «Бамишина Марина», «Бамиха», «Бамишин Іван».

Ціммер (Зіммер) Йосиф. Одружився із вдовою Оленою, яка мала п'ятеро дітей (Василя, Андрія, Марину, Матронку та Вікторію). У цьому шлюбі мали ще своїх двох дітей: Антона (1892 р. н.) та Ірину (Юрину, 1897 р. н.). Як згадує внучка найстаршого пасинка Йосифа Ціммера, Василя, — Ольга, «Йосиф Ціммер був дуже працьовитий. Усе

капиць, 2 костели, 14 кладовищ, сотні культурних та історичних пам'яток [60].

²⁶ Записано 8 лютого 2017 р. від Калитин Левка Івановича, 1938 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у с. Андріївка Буського р-ну.

²⁷ За гроші від продажу земельної ділянки два брати Петріви: Володимир, 1907 р. н., та Мирослав, 1912 р. н., здобувають освіту, середню, потім вищу. Середульший їхній брат Михайло, 1910 р. н., із дружиною Софією всіляко заопікуються своїми братами, постійно їм допомагають у матеріальному плані.

²¹ Записано 8 лютого 2017 р. від Липової (з дому Подвірна) Стефанії Захарівни, 1931 р. н.

²² Записано 14 лютого 2017 р. від Гаврилишина Романа Михайловича, 1948 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

²³ Записано 6 лютого 2017 р. від Луковського Лева Васильовича, 1942 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

²⁴ Записано 5 листопада 2016 р. від Тростяничин (з дому Шелемей) Ганни Теодорівни, 1916 р. н.

²⁵ Той полігон був створений на базі колишнього військового полігону Війська Польського, який тут існував до вторгнення СРСР до Польщі 1939 р. та радянської анексії західноукраїнських земель 1951 року. Під час розширення полігону звідти були примусово депортовані мешканці сіл, які знаходились на цій території, зникло з лиця землі більш ніж 170 сіл та хуторів, 12 церков та

вмів робити. Коли в селі помер мужчина, то кликали його, а коли його вже не стало, то кликали мого діда Василя (якого вітчим усього навчив), щоб поголив (побрив) мерця. Знався на ветеринарії — вмів рятувати худобу (пробивати живіт), коли її здуло, спускати кров з худоби. Йосиф Ціммер багато навчив мого діда Василя»²⁸.

На загал німці-колоністи були добрими ковалями, кравцями, шевцями, стельмахами, мельниками.

Поселення поляків. Газета «Діло» за 10 серпня 1903 р. у статті «О руську землю» писала, що «Ціль колонізації — задавлення українського елементу, зробити край одностайно польським»²⁹. За шематизмом за 1924-й рік в с. Селисько було 29 латинники [40, с. 40]. Це такі польські родини: Новак (прекрасний музикант, грав на усіх весіллях на багатьох музичних інструментах), і дві родини Булаціків. В 1939 р. Сім'я Новаків виїхала, їхню хату зайняла родина Пукальської Марини (Кирилової); один з братів Булаціків жив на тому місці, де потім поселився Тростянчин (Лапчишин) Василь, другий Булацік жив біля Юркевич Стефанії (Паламарових). Зараз ті родини Булаціків живуть у Львові³⁰. На Тарасовому жив Огоновський. На Го(у)стинці — В'ятри і Лякри. Під пасікою — лісничий Куханевич (виїхав до Польщі в 1939 р.)³¹. В 1920-х рр. лісничий Куханевич організував збір коштів і за сприяння тодішньої польської влади побудували маленький костел (нині це на території обійстя (вгорі) Горбаля Михайла, справа, як підніматися дорогою на сільський цвинтар). Десь в 1945—1946 рр. колгоспна влада розпорядилася розібрати костел, і з тої цегли вимурували силосні ями неподалік від колгоспних стаєнь³².

²⁸ Зап. в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, нар. 28.01.1935 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

²⁹ Приватний архів автора. *Лазуркевич Р.Р.* Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

³⁰ Записано 5 лютого 2017 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, 1935 р. н.

³¹ Записано 6 лютого 2017 р. від Подвірної (з дому Кошик) Ольги Степанівни, 1930 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає там само.

³² Записано 15 лютого 2017 р. від Лазуркевич (з дому Ковтун) Стефанії Максимівни, 1935 р. н.

Лазуркевич Юліан (з роду Ціммер) з дружиною Катериною-Лукією (з роду Залізняк). Березень 1947 року

Розселення євреїв у Східній Галичині було невеликим і в одному населеному пункті проживала переважно одна сім'я. Діти євреїв ходили до української школи. У с. Селисько була одна єврейська родина. Мендель з дружиною Бертою тримали корчму. Дівчина Пеппі закінчила чотири класи в сільській школі (теперішнє приміщення клубу). Хлопці приставали до Пеппі: «Дай цукерка! Дай цукерка!». Пеппі давала тільки своїм сусідам, іншим — ні. Інших членів родини моя оповідачка не пам'ятає. Десь в 1939 р. єврейська родина зі села виїхала³³.

За свідченням жителів села³⁴, більшість колоністів перед Першою світовою війною виїхала до Німеччини. Інші галицькі німці чи поляки виїхали в першій пол. ХХ ст. за домовленістю між СРСР та Німеччиною. Річ у тім, що 28 вересня 1939 р. в Москві відбулося підписання договору про дружбу і кордони між СРСР і Німеччиною. СРСР дісталася територія 200 тис. км з 13,2 млн. населення, а Німеччині — 190 тис. км (22,1 млн. осіб). Водночас були підписані три таємні протоколи, що стосувалися окремих аспектів радянсько-німецьких відносин: про лінію кордону; ...про переселення німців (близько 44 тис. осіб з Галичини і 100 тис. — з Волині) [56].

³³ Записано 5 лютого 2017 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, 1935 р. н.

³⁴ Записано в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, 1935 р. н.

Прислуга пана Степана Гостомського («форналі»). Посередині стоїть Гефко (в заміжжі Строцька) Кирилія. 1900 (?) рік

Станом на 7 травня 1940 р. західні області УРСР залишили 25,4 тис. біженців, за національністю: 16 тис. поляків, 388 німців, 48 євреїв та ін. Всього до початку червня з СРСР до Німеччини виїхало 51,8 тис. біженців. Решті десятків тисяч людей, які прагнули залишити Радянський Союз, німецька сторона відмовила. Більшість з них залишилась на Львівщині. В той же час радянська влада прийняла з Німеччини лише 624 біженці [1, с. 165].

«**Форналі**»³⁵. Козак³⁶ Іван з дружиною прибули до с. Селисько зі с. Діброва³⁷ як наймані робітники (заробітчани) в пана. Їх поселили в «скарбовій» хаті при Го(у)стинці на під'їзді до с. Лопушна (неподалік від «Чортового п'єца»), навпроти теперішніх двох будинків родини Козаків. Коли саме ця родина прибула до с. Селисько — невідомо, однак двоє молодших дітей — Марія (1918 р. н.) та Микола (1920 р. н.) — точно народились у с. Селисько, оскільки в селі навесні 1917 р. була пожежа, і, ймовірно, що цілий ряд

³⁵ Слово «форналь» означає конюх (діалект.). Однак у селі «форналями» називали усіх найманих робітників (заробітчани), хто, очевидно, разом з конюхом (і фірманами) жив у тих «скарбових» будинках (бараках).

³⁶ Записано 14 лютого 2017 р. від Козак Марії Степанівни, 1957 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у с. Селисько.

³⁷ Під такою назвою в Україні є декілька сіл. З якого саме села прийшла родина Козаків — зараз встановити важко.

будинків (бараків) «форналів», які були під стріхами, також згорів. Старші Іванові сини Петро — 1904 р. н., Василь — 1909 р. н. Скоріш за все, що Козак Іван прийшов до пана Гостомського до 1904 р. — ще коли не було в нього дітей. Після того, як, очевидно, в 1917 р. «скарбові» хати погоріли, Козаки молодші купили в пана Гостомського земельну ділянку і побудували два будинки: один — Козак Петро Іванович з дружиною Пукальською Євою, 1908 р. н.; другий будинок — Козак Василь Іванович, сестра Марія і брат Микола. (В 1940-х рр. Василь загинув в німецькому полоні, Марія була вивезена до Німеччини. Микола помер трагічною смертю — замерз).

Про ті «скарбові» хати розповіла інша жителька села, Пукальська Дарія³⁸, яка зберегла розповідь ще своєї мами, Пукальської Меланії (1908—1977): «То була така довга хата — посередині коридор, а по обидва боки коридору два ряди кімнат. Навпроти коридору — кухня. Там жили «форналі» пана Гостомського». З опису такої «скарбової» хати випливає, що це був тип бараку, і ті наймані робітники мали кухарку, яка готувала їм їсти, інакше чого б була тільки одна кухня, а решту — самі кімнати.

Ще були інші «форналі». Шелемей Теодор, вїт села Селисько до 1944 р. (рік його смерті), одружився з Ксенією Павук. Батьки Ксенії Павук, родом з Моравії, були заробітчанами у пана, мали четверо дітей. Через те, що моравська родина Павуків була католицькою, вінчались Теодор з Ксенією у костелі в с. Вовків. А вже їхніх дітей хрестили у Селиській греко-католицькій церкві³⁹. Одна з уже їхніх дочок — Тростянчин (Шелемей) Ганна (на сьогоднішній день єдина довгожителька села — їй в 2016 р. виповнилося 100 років).

«Форналями» були і вже згадувані родини Гефків та Строцьких. Однак звідки вони прийшли як заробітчани до пана Гостомського і вкорінилися у селі — уже ніхто зі старожилів сказати не може⁴⁰.

«Форналями» були і Лазуркевичі. Приїхали на заробітки до пана зі с. Острів Пустомитівсько-

³⁸ Записано 15 лютого 2017 р. від Пукальської Дарії Іванівни, 1936 р. н.

³⁹ Записано 5 лютого 2017 р. від Шукайло (Тростянчин) Ольги Іванівни, 1953 р. н., с. Селисько, Львівська обл., Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

⁴⁰ Записано 8 лютого 2017 р. від Липової (з дому Подвір-на) Стефанії Захарівни, 1931 р. н.

Селиські жінки. 1947-й рік

го р-ну⁴¹. Купили стару хату в тому місці, де зараз обійстя колишніх вчителів Лазуркевичів⁴².

Село Селисько збагачувалося і людьми **від шлюбу з партнером з інших околиць**, — які приходили за зятя чи невістку з інших сіл. Так, зокрема, Паук Петро, який пустив великі родинні корені у с. Селисько, прийшов зі с. Підмонастир⁴³. Повернувся з Італійського фронту, де вдома була величезна багатодітна родина. За порадою, одружується на вдові з двома дітьми зі с. Селисько Гануською Демчишин. Його ж син Степан одружився з дівчиною Катериною з Волівця із Закарпаття.

На поповнення села людьми з інших сіл вказують і етноніми (народоназви) дворів. Так до обійстя між Петрівим (Червоним) і Лазуркевичем (до Климка) прийшла за невістку жінка зі с. Коцурів на Львівщині. Двір називають дотепер «до Коцурівки». До

⁴¹ Приватний архів автора. *Лазуркевич Р.Р.* Історія села Селисько Пустомитівського району Львівської області. — 1964. — Квітень. — (На правах рукопису. — 25 с.).

⁴² Записано 5 лютого 2017 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, 1935 р. н.

⁴³ Записано 5 лютого 2017 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, 1935 р. н.

родини Лазуркевичів з того ж Коцура прийшла за невістку жінка з родини Баранів — а це, правдоподібно, друга пол. 1800-х рр. — Дотепер той двір у с. Селисько називають «Баранів», «до Барана». До родини Пукальських зі с. Кугаїв прийшла за невістку жінка. Двір називають «до Кугая».

Отож з XVII ст., після турецько-татарського нашествия, село Селисько заселялося людьми, які заходили сюди з різних околиць. Засновувалося село по обидва боки річки Миколаївки, початок якої виходив з потужних джерел, де заклав свій двір Залізняк, який прийшов з Бойківщини чи бойківсько-лемківського пограниччя. Це був перший етап заселення. Другим етапом в міграційному русі заселення була поява найманих робітників, які, знаючи про вигідні для них умови праці в пана, звідусіль приходили сюди на роботу і залишались на постійне проживання. Третім етапом в міграційному русі заселення можна виділити прихід польських, німецьких та єврейських колоністів. І ще важливим елементом, який вплинув на міграційні процеси, пов'язані із залюдненістю села — це шлюби з партнерами з різних місцевостей України.

Та на сьогоднішній день село, яке має церкву з 140-літньою історією, зі школою, яка була заснована 150 років тому, з колись понадпівтисячною кількістю жителів, переживає повний депресивний стан, пов'язаний із відходом молоді, середнього покоління в місто.

1. Баран В.К. Україна: західні землі: 1939—1941 рр. / В.К. Баран, В.В. Токарський. — Львів, 2009. — 448 с.
2. Дашкевич Я.Р. Ясир з України (XV — перша половина XVII ст.) як історико-демографічна проблема / Я.Р. Дашкевич // Український археографічний щорічник. Нова серія. — Київ, 1993. — Вип. 2. — С. 40—47.
3. Красовський І. Прізвища галицьких лемків у XVIII ст. / Іван Красовський. — Львів : Край, 1993. — 200 с.
4. О руську землю // Діло. — 1903. — 10 серпня.
5. Сіреджук П.С. Соціально-економічне становище і культурне життя німецької меншини Східної Галичини (20—30-ті рр. XX ст.) : монографія / Петро Степанович Сіреджук ; в. о. Терноп. нац. економ. ун-т. — Тернопіль : Економічна думка, 2008. — 752 с.
6. Федака П. Формування гірських поселень / П. Федака // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. — Т. II. Етнологія та мистецтвознавство. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. — С. 141—161.
7. Фольклорні матеріали з отчого краю / зібрали Василь Сокіл та Ганна Сокіл. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1998. — 616 с.
8. Шематизм всесного клира митропол. архієпископів греко-католицької Львовської (Далі. — Шематизм) на рік 1882. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Стефана Гучковського, 1882.
9. Шематизм на рік 1883. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Стефана Гучковського, 1883.
10. Шематизм на рік 1884. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Стефана Гучковського, 1884.
11. Шематизм на рік 1885. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Стефана Гучковського, 1885.
12. Шематизм на рік 1886. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута подъ зарядом О.И. Тарнавського, 1886.
13. Шематизм всесного клира митропол. архієпископів греко-католицької Львовської на рік 1887. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута подъ зарядом О.И. Тарнавського, 1887.
14. Шематизм на рік 1888. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута подъ зарядом О.И. Тарнавського, 1888.
15. Шематизм на рік 1889. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута подъ зарядом О.И. Тарнавського, 1889.
16. Шематизм на рік 1890. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Ів. Пухира, 1890.
17. Шематизм на рік 1891. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Ів. Пухира, 1891.
18. Шематизм на рік 1892. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Ів. Пухира, 1892.
19. Шематизм на рік 1893. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Ів. Пухира, 1893.
20. Шематизм на рік 1895. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Ів. Пухира, 1895.
21. Шематизм на рік 1896. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута, 1896.
22. Шематизм на рік 1898. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута, 1898.
23. Шематизм на рік 1899. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Осипа Данилюка, 1899.
24. Шематизм на рік 1900. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Осипа Данилюка, 1900.
25. Шематизм на рік 1901. — Львів : Изд-во типографії Ставропігійського Інститута под управлінням Осипа Данилюка, 1901.
26. Шематизм на рік 1902. — Львів : Накладом Архієпархіального Клира, 1902.
27. Шематизм на рік 1903. — Львів : Накладом Архієпархіального Клира, 1903.
28. Шематизм на рік 1904. — Львів : Накладом Архієпархіального Клира, 1904.
29. Шематизм на рік 1905. — Львів : Накладом Архієпархіального Клира, 1905.
30. Шематизм рік 1906. — Львів : Накладом Архієпархіального Клира, 1906.
31. Шематизм на рік 1907. — Жовква : В печатні ОО. Василян, 1907.
32. Шематизм на рік 1908. — Жовква : В печатні ОО. Василян, 1908.
33. Шематизм на рік 1909. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1909.
34. Шематизм на рік 1910. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1910.
35. Шематизм на рік 1911. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1911.
36. Шематизм на рік 1912. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1912.
37. Шематизм на рік 1913. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1913.
38. Шематизм на рік 1914. — Львів : Накладом архієпархіального клира, 1914.
39. Шематизм Всего духовенства греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії на рік 1918. —

- Львів : Накладом архієпархіального духовенства, 1918.
40. Шематизм на рік 1924. — Львів : Накладом Архієпархіального духовенства, 1924.
 41. Шематизм гр.-кат. духовенства Львівської архієпархії на рік 1927. — Львів : Накладом священної кооперативи «Власна допомога», 1927.
 42. Шематизм на рік 1928. — Львів : Накладом священної кооперативи «Власна допомога», 1928.
 43. Шематизм на рік 1929. — Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1929.
 44. Шематизм на рік 1930. — Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1930.
 45. Шематизм на рік 1931/32. — Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1931.
 46. Шематизм на рік 1932/33. — Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1932.
 47. Шематизм на рік 1935/36. — Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1935.
 48. Шематизм духовенства Львівської архієпархії. 1938. — Львів : Накладом митрополичої консисторії, 1937.
 49. Шематизмъ народныхъ школъ учителей в Архієпархіи Львовской подчиненныхъ Львовской Руской Гр. Каѣ. Обряда Митропольной Консисторіи на рок 1866. — Львов : Типомъ Института Ставропигійского. Управитель тип. : Стефанъ Гучковскій, 1866. — С. 54—55.
 50. Шематизмъ народныхъ школъ учителей в Архієпархіи Львовской подчиненныхъ Львовской Руской Гр. Каѣ. Обряда Митропольной Консисторіи на рок 1867. — Львов : З Печатнъ Института Ставропигійского. Управитель печ. Стефанъ Гучковскій, 1867. — С. 16, 17, 58.
 51. *Subtelny O. Cossack Ukraine and the Turco-Islamic World / O. Subtelny // Rethinking Ukrainian History.* — Edmonton, 1981.
 52. Археологія та стародавня історія Пустомитівського району // <http://www.zamky.com.ua/istoriya/arheologiya-ta-starodavnaya-istoriya-pust>.
 53. Гостинець // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
 54. Заславський В. Як Петро Дорошенко та Іван Мазепа Крехів від татар і турків захищали // http://risu.org.ua/ua/relig_tourism/religious_region/34926.
 55. Королівство Галичини та Володимирії // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
 56. Макарчук В.С. Питання обміну населенням при врегулюванні післявоєнних кордонів Української РСР (за підсумками Другої світової війни 1939—1945 рр.) // <http://historylaw.lp.edu.ua/>.
 57. На Львівщині розкопали найзахідніше поселення трипільської культури // <http://vilne.org.ua/2016/07/%D0%BD%D0%B59>. Німці в Україні // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
 58. Німці в Україні // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
 59. Польсько-турецька війна (1672—1676) // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
 60. Яворівський військовий полігон // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

Mariia Horbal

POPULATION OF THE VILLAGE SELYSKO OF LVIV REGION

The history of settling of a separate village Selysko of Lviv region Pustomyty district is deducting on the background of Eastern Galicia XVII century (after turkish-tatar invasion). The materials adapted on the basis of shematyzms, field researches and scientific data.

Keywords: village Selysko, ancient times, Turkish-Tatar invasion, migration moves, colonists.

Марія Горбаль

ЗАСЕЛЕНИЕ СЕЛА СЕЛИСКО НА ЛЬВОВЩИНЕ

На фоне истории заселения Восточной Галиции XVII в. (после турецко-татарского нашествия) выводится история заселения одного села — Селиско Львовской области Пустомытовского района. Материал обработан на базе шематизмов, полевых исследований и научных материалов.

Ключевые слова: с. Селиско, древние времена, турецко-татарское нашествие, миграционное движение, колонисты.